
**ĐI TÌM PHƯƠNG HƯỚNG PHÁT TRIỂN KIẾN TRÚC NÔNG THÔN
VÙNG BIỂN ĐẢO CÁT BÀ – TP HẢI PHÒNG**
SOLUTION FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL ARCHITECTURE IN CAT BA
ISLAND – HAI PHONG

ThS. NGUYỄN XUÂN LỘC

Khoa công trình, Trường ĐHHH

Tóm tắt:

Cát Bà là một huyện đảo có nhiều tiềm năng du lịch của Hải Phòng. Tuy nhiên thực trạng kiến trúc nông thôn khu vực đồng bằng Bắc Bộ nói chung và kiến trúc vùng biển đảo Cát Bà nói riêng đang tồn tại khá nhiều bất cập, từ các loại hình nhà ở đến công tác quy hoạch phát triển kiến trúc nông thôn. Bài báo đề cập đến vấn đề nhà ở cổ truyền, một sản phẩm sinh thái lịch sử và đi tìm phương hướng phát triển cho kiến trúc nông thôn vùng biển đảo Cát Bà – TP Hải Phòng.

Abstract:

Cat Ba is an beautiful island with a great potential of tourism in Hai Phong. However, the reality of architecture in rural area in Northern plain and in Cat Ba has been inadequate. The problem is not only the types of houses but also the rural architecture planning. This paper mentions the traditional houses, an historical ecology product and the solution for the development of rural architecture in Cat Ba Island – Hai Phong.

1. Đặt vấn đề

Thực trạng kiến trúc nông thôn khu vực đồng bằng Bắc bộ nói chung và kiến trúc vùng biển đảo Cát Bà nói riêng đang tồn tại khá nhiều bất cập, từ các loại hình nhà ở đến công tác quy hoạch phát triển kiến trúc nông thôn. Do tốc độ đô thị hoá nhanh cũng với công tác quy hoạch vùng nông thôn còn manh mún và chưa có định hướng cụ thể. Nhà ở truyền thống đang mai một và mất dần đi tính lịch sử của nó, các mô hình nhà ở mới chưa đáp ứng được nhu cầu cũng như tính thẩm mỹ. Việc hoạch định chính sách, lập quy hoạch chi tiết cũng như thiết kế các mô hình nhà ở sinh thái mang đậm tính truyền thống đang là vấn đề cấp thiết. Kiến trúc nông thôn vùng biển đảo Cát Bà cũng đang phát triển theo sự tự phát, cần hoạch định chính sách cũng như quy hoạch chi tiết vùng nông thôn Cát Bà.

2. Các đề mục

Theo GS-TS-KTS Hoàng Đạo Kính - Phó Chủ tịch Hội Kiến trúc sư Việt Nam, đã đến lúc cấp thiết để đặt ra vấn đề bảo tồn và phát huy di sản kiến trúc làng quê Việt, có định hướng cụ thể cho kiến trúc nông thôn, ngăn chặn sự phát triển xô bồ và mang tính hình thức như hiện nay.

- KTS Hoàng Đạo Kính: *Cái làng Việt hàng ngàn năm nay đang có nguy cơ bị phá vỡ. Tôi nói điều này không phải dưới quan điểm bảo tồn. Lâu nay chúng ta hầu như chưa nói đến kiến trúc nông thôn - nơi chiếm 75% dân số. Sự đô thị hóa như một dòng nước đang tự chảy về nông thôn. Không có một cơ quan nào, một cuốn sách nào hướng dẫn người nông dân xây nhà làm sao để phù hợp với điều kiện kinh tế, làm sao tồn tại mà lại đẹp. Chưa có tổ chức, cá nhân nào giới thiệu một mô hình làng đẹp thôn quê, ngay cả chương trình rất lý thú "Những sắc màu không gian" trên đài truyền hình cũng chỉ nói về kiến trúc đô thị.*

Có thể nói kiến trúc nông thôn hiện nay không được hướng dẫn cả về mặt quy hoạch lẫn thẩm mỹ. Người nông dân vì trình độ dân trí và nhận thức thẩm mỹ chưa cao, họ chưa chủ động trước nhưng biến đổi do vậy hay đưa đòi, bắt chước làm những ngôi nhà giống như container, mua hoa văn đúc sẵn ở các đô thị về gắn vào tường vào trần và tường thế là đẹp. Nhà cửa, ngõ xóm xây dựng không mấy khi theo quy hoạch (mà ai quy hoạch cho họ?) tạo nên sự hỗn độn, sự chen chúc, phá vỡ khung cảnh thôn quê vốn dĩ nền nã, nhàn nhai.

Bây giờ về nông thôn có cảm giác hể cứ nhà mới là dựng đứng lên như cái tủ. Những ngôi nhà kiểu đô thị đó thoát ly khỏi mặt đất, trong khi người nông dân sống dựa vào đất. Nông thôn giàu lên nhưng về mặt kiến trúc lại vừa mang tính hình thức, vừa ít thuận tiện. Đôi khi bắt gặp bà con ngồi trên chiếc chiếu, trong căn nhà to rộng, với lối trang trí xa lạ, ăn cơm với mắm mà chán lòng.

Xưa, nhắc đến nông thôn - làng quê Việt, người ta thường nghĩ đến cây đa bến nước, sân đình, đến lũy tre rủ bóng mát trên con đường làng, đến những ngôi nhà giản dị, thoáng mát, với hàng rào râm bụt, vườn cây ao cá... Và ở đó người ta có thể tìm thấy một cuộc sống thanh bình. Nay, cái không khí ấy dường như đang dần mất đi để thay vào đó là những dãy nhà hộp, đường làng, bờ rào được bê tông hoá... nhiều nếp sống văn hoá nông thôn thay đổi. Cũng nằm trong thực trạng đó, kiến trúc nông thôn khu vực Cát Bà -Hải Phòng cũng đang có sự thay đổi theo xu hướng đô thị hóa, phân lô, nhà ống, các kết cấu gỗ được thay thế bằng những bê tông, thép, proximang...

Kiến trúc cổ khu vực Cát Bà cũng cho thấy sự khác biệt trong mô hình kiến trúc khác của đồng bằng Bắc Bộ, các công trình ở khu vực này thường mang tính đan xen giữa kiến trúc đồng bằng và kiến trúc miền núi do địa hình khu vực Cát Bà rất đa dạng, xen lẫn các thung lũng bằng phẳng là các khu đồi núi thấp, cùng với các khu đầm trũng.

Hình 1. Mô hình nhà sàn trong thung lũng và nhà nông thôn cát bà

Với cư dân vùng biển bên cạnh các làng chài với kiến trúc nhà bè, nhà nổi còn có những khu dân cư đất liền nên nhà cổ vẫn có kiến trúc đồng nhất như các vùng đồng bằng Bắc bộ khác. Nhà cổ truyền ở Cát Bà cần đánh giá lại hiện trạng và quan tâm một cách đúng mức. Do hầu hết các công trình dạng này đang bị đập đi và xây mới, thay vào đó là nhà lô và nhà cấp 4 nhằm tận dụng quỹ đất xây dựng. Việc bảo tồn nhà cổ truyền cũng là vấn đề được quan tâm.

Nhà ở sinh thái không chỉ khai thác ở khía cạnh biển, rừng mà còn cả ở khía cạnh văn hoá dân tộc. Các khu nhà nghỉ nếu được xây dựng theo kiến trúc cổ truyền sẽ tạo cho kiến trúc nhà ở Cát Bà thêm phong phú. Thậm chí mô hình nhà cổ này được đánh giá là phù hợp với môi trường sinh thái các khu thung lũng và bãi bồi.

Do đặc tính đơn giản và tận dụng tối đa các nguồn vật liệu địa phương nên nhà cổ truyền là một “sản phẩm sinh thái lịch sử”

Hình 2. Nhà lô và nhà nát, một thực trạng tại cát bà

Nhà cổ truyền ở khu vực thung lũng Cát Bà thường là nhà sàn và nhà trên mặt nước, tạo sự gần gũi với thiên nhiên kết hợp hài hoà với du lịch sinh thái, trở về cội nguồn dân tộc. Khu vườn bao quanh thường có hàng cau trước ngõ, những bụi chuối phía sau. Những ngôi nhà như vậy, những cái vườn như vậy, tạo nên những cái làng có luật, có lệ của nó như là một cơ thể sống thống nhất và đã tồn tại với lịch sử ngàn năm.

Nhà ở khu vực nông thôn và làng chài cũng rơi vào tình trạng tương tự, các công trình cổ bị lãng quên, mọc lên hàng loạt nhà lô trong khi diện tích đất xây dựng không hề thiếu, làng chài thì vẫn cũ kĩ. Với tiềm lực phát triển xây dựng, kinh tế, du lịch và dịch vụ thì việc quy hoạch các công trình kiến trúc tại quần đảo Cát Bà cần được nghiên cứu và phát triển thành những mô hình đúng đắn.

Nhà ở nông thôn khu vực đảo Cát Bà còn cho thấy sự mộc mạc ở vật liệu địa phương, các kết cấu sử dụng đá và đất cũng như đặt trong cảnh quan chung rất phù hợp.

Hình 3. Ngôi nhà xưa với vật liệu đá sẵn có tại địa phương

Với sự phát triển đô thị như hiện nay các công trình kiến trúc cổ đang mất dần tính truyền thống. Vật liệu xây dựng địa phương đang được thay thế dần bởi bê tông, thép, kính. Các mô hình nhà cổ, phù hợp với môi trường sinh thái đang được thay thế bằng nhà lô, cảnh quan xung quanh cũng được biến đổi theo xu hướng thương mại. Các vùng núi, kết cấu tôn, bê tông...đang thay cho mái cọ, mái tranh truyền thống.

Phát triển nhà ở nông thôn khu vực đảo Cát Bà cần có định hướng phát triển lâu dài, ngoài những kế thừa những giá trị truyền thống, nhưng vẫn mang được tinh thời đại, tiện dụng và bền vững luôn là vấn đề khó dung hoà trong kiến trúc. Cần có một tiêu chuẩn thiết kế nhà nông thôn nhằm định hướng phát triển lâu dài.

Dự thảo tiêu chuẩn gồm các nội dung chính sau đây:

1. Phạm vi áp dụng
2. Tài liệu viện dẫn.
3. Giải thích từ ngữ
4. Quy định chung
5. Yêu cầu thiết kế nhà ở theo vùng kiến trúc đặc trưng
6. Yêu cầu điện chiếu sáng
7. Yêu cầu cấp thoát nước
8. Yêu cầu thu gom chất thải rắn và vệ sinh môi trường sinh thái.

Tiêu chuẩn cần tiếp tục làm rõ các nội dung sau:

- Chỉ tiêu đất xây dựng (m²/ người, m²/ hộ), mật độ xây dựng;
- Cơ sở hạ tầng kỹ thuật;
- Diện tích khuôn viên nên thống nhất phân theo :
 - + Hộ sản xuất nông nghiệp
 - + Hộ làm nông nghiệp kết hợp với nghề phụ
 - + Hộ phi nông nghiệp

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] PGS.TS. Nguyễn Đức Thiềm, *Góp phần tìm hiểu bản sắc kiến trúc truyền thống Việt Nam*, Nhà xuất bản Xây dựng, Hà Nội 2000
- [2] Trần Văn Giàu, *Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam.*, Nhà xuất bản Khoa học xã hội, Hà Nội 1980.
- [3] PGS.TS.KTS. Hoàng Đạo Kính. *Nhà ở nông thôn Việt Nam- vấn đề phát triển.* Tạp chí kiến trúc 2007

Người phản biện: TS. Hà Xuân Chuẩn
